תלמוד בבלי · אחרונים · פתח עינים · סדר נשים

פתח עינים על נזיר

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פתח עינים על נזיר

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פתח-עינים-על-נזיר/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ד: 4
דף ז: 4
דף כג: 4
דף כג: 6
דף כד: 7
דף כט: 7
דף לז: 7
דף מא: 7
דף מה: 7
דף נד: 7
דף נו: 8
דף נז: 8
דף נט: 8
דף סב: 9
דף סה: 9
דף סו: 9

דף ד:

ושמשון לאו נזיר הוה וכו' מהכא ומדברי רש"י ותוס' משמע דאביו יכול להיות מדיר את בנו מרחם וכן נראה ממ"ש רש"י במכות דף כ"ב וכן נראה מהירושלמי דמכילתין פ"ד ופ"ז ועמ"ש תי"ט ועץ החיים ריש פ"ז ובס' דרך הקדש דף ד' ובס' חזון נחום:

דף ז.

אמר רבא שהחזיק בדרך. עמ"ש רש"י ותוס' והרב משנה למלך פ"ג ומ"ש אני הדל בס' הקטן שער יוסף דף כ"ה בנימוקי הוריות:

דף כג.

אישה הפרם באשה שהפר לה בעלה וכו' בספרי פ' מטות שנינו. וה' יסלח לה הרי שנדרה ובטל לה בעלה [ה"ג הראב"ד בפי' כ"י] והלכה ועשתה מזידה מנין שצריכה סליחה ת"ל וה' יסלח לה והרי דברים ק"ו ומה אם נדרים המופרים צריכים סליחה ק"ו לנדרים שאינם מופרים למה"ד למתכוין לאכול בשר חזיר ואכל בשר טלה ומה אם מתכוין לאכול בשר חזיר ואכל בשר טלה צריך סליחה ק"ו למתכוין לאכול ואכל עכ"ל ופירשו הראב"ד ורבינו הלל בפירושיהם כ"י דהלכה ועשתה מזידה שלא ידעה שהפר לה בעלה ונתכוונה לאיסור וכדאמרינן בשמעתין. וראיתי להרב צידה לדרך פ' מטות שכתב ע"ד רש"י שהביא הא דספרי ק"ו לאינם מופרים וז"ל י"מ שכתבו וא"ת זיל קרי בי רב הוא י"ל דק"ו כן הוא שבעלה הפר והיא לא ידעה ועברה שהיא צריכה כפרה ק"ו לאינן מופרין ר"ל שבעלה אינו מפר והיא סבורה שבעלה הפר ואין זה אמת כי תלמוד ערוך ברור מללו מכחישו פ"ד דנזיר ופ' בתרא דקידושין דקאמר על הך דרשא דקאמר רש"י כאן וכשהיה ר"ע וכו' ועלה בידו בשר חזיר עאכ"ו הרי אתה רואה מפורש וכו' והא ודאי דכוותא איירי רש"י באומרו ק"ו לשאינן מופרין וכו'. וכן הקשה לשלשה דרכים שכתב הרב מהר"ם יפה בלבוש האורה ששגגה האשה מהש"ס. ומסיק דלק"מ דכונת' בהאי ק"ו ע"ד שאמרו בש"ס ע"ז ידוו כל הדוויים כלומר החי יתן אל לבו ע"ש באורך. וכנראה דלא שלטו מאורי אור עיניו בבריתא דספרי דאלו זכר שר מהספרי לא היה צורך להשיג על המפרשים הנז' מהש"ס דכי היכי דאמרו בש"ס המתכוין לאכול חזיר ואכל דכוותא נמי איירי רש"י וכו'. והו"ל לאפושי רתחא שהרי דברי רש"י הם מהבריתא דספרי ולשונו שכתב ק"ו לשאינם מופרים הוא לשון ספרי ובדרשה זו עצמה אמרו למה"ד וכו' ק"ו למתכוין לאכול ואכל אלמא השני חלוקות במתכוין לאכול בשר חזיר במזיד אלא

דבחלוקה ראשונה טל"ה תניא וזאת שנית מחשבתו ומעשיו שדי אחיזר"י:
ומאי דאסיק דכונת הספרי לקחת מוסר הסכל עד"ש על זה ידוו. איברא דאפשר לפרש הכי וכן משמע קצת מפירושי הראב"ד ורבינו הלל:
אמנם נראה דאפשר לפרש דברי הספרי ורש"י דהאי ק"ו לשאינם מופרים רבותא קמ"ל דאם עברה על נדרה ואח"ך הפר לה בעלה חייבת וכמ"ש הרמב"ם פי"ב דנדרים וכתב הרדב"ז בביאורו דנפקא ליה ממאי דשנינו במשנתנו האשה שנדרה בנזיר והיתה שותה יין וכו' סופגת מ' דמאי למימרא אלא דאשמועינן אף דהפר אח"ך ע"ש והכי מוקי לה הש"ס לעיל דף כ"א ע"ב. ועיין בתוס' לעיל דף ך' ע"ב. והשתא אפשר דהאי דקאמר בספרי ק"ו לשאינם מופרים כי הפר לה אח"ך איירי והיינו רבותא כדתנן במתני' וא"ש דהיא מזידה ובאותה שעה שעברה אכתי לא הפר ולהכי מדמי לה לנתכוון לאכול ואכל. ומ"ש הרא"ם בזה דבריו סתומים ע"ש:
וכשהיה ר"ע מגיע אצל פסוק זה וכו' יש להבין מאי קמ"ל ר"ע ואיסי בן יהודה ותו למה לי כל הני ובמאי פליגי ר"ע ואיסי וכבר הש"ס יהיב צריכותא. אמנם דרך דרש אפשר לומר דר' עקיבא חידושא קא משמע לן משום דאמרינן סוף פרק קמא דקידושין מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה והיינו דאמר ר"ע מי שנתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה טעון כפרה כלומר דזה לא יש בו אלא מחשבה רעה ואפ"ה טעון כפרה משום דחשב ועשה מעשה בכוונה רעה אף דלפי האמת לא עשה מעשה רע אפ"ה נדון כיון שעשה מעשה בכוונת איסור מחשבה רעה זו שיש עמה מעשה בכוונה רעה צריך כפרה. מי שנתכוון להעלות בשר חזיר עאכ"ו שנדון על המחשבה והמעשה והיינו כדאמרינן התם מחשבה שעושה פרי מצרפה למעשה. כיוצא וכו' כגון חתיכה וכו' והוא דומה לזה דהתם איכא ס' חטא במעשה והמחשבה טובה לגמרי אפ"ה ונשא עונו המתכוין לחזיר וכו' דמחשבתו ומעשיו שוים לרעה עאכ"ו. ור' עקיבא ס"ל כסברת ר' אליעזר בכריתות דף י"ז דאמרינן דסבר דחייב בחתיכה א' ס' חלב ס' שומן. ואיסי בן יהודה סבר כסברת רב ואמוראי דבעינן ב' חתיכות ע"ש. ורבותא דאשמועינן איסי בן יהודה הוא ענין אחר דהיכא דאיכא דהתרא ולא נתכוון אלא להתר ונשא עונו כיון דאיכא ספיקא דאכל איסורא והיינו דהיכא דאיכא טלה וחזיר לפניו אף הוא היה מתכוין ונשא שה מאשר לפניו וכו' כ"ש במציאות דיש טלה וחזיר לפניו ושביק התרא ש"ה תאמר לו ואכיל איסורא עאכ"ו והיינו רבותא דמלבד אשר חטא דאכל איסורא עוד איסור מוסיף על חטאתו דשביק התרא ואכיל איסורא וענש יענש גם על זה. וקאמר על זה ידוו כל הדווים דבכל חטאות אדם על הרוב יש התר לפניו מאכלות וביאות דהתרא

ונפשו אותה שביק התרא ואכיל איסורא ומוסיף על חטאתו במקום שמר"ה כי לא חפץ התרא וק"ל:

ואחד אכלו לשם אכילה גסה. כבר כתבתי בכולא שמעתין בשערי דף צ"ד ע"ג והנמשך:

דף כג:

גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה וכו' יש להבין דמסיק כמצוה שלא לשמה ור"נ אמר ממצוה שלא לשמה וכבר נודע מ"ש הרמ"ע בההיא דאמרו האוחז ס"ת ערום נקבר ערום. וכו'. ותו להבין מאי דכתיב מנשים באהל דמשמע יותר מנשים באהל והא אמרת כמצוה שלא לשמה. וכבר כתבו ז"ל דהא דכתיב מנשים היינו מעין נשים. [והוא תלמוד ערוך בסנהדרין דף ק"ה ע"ב דהכריח מדכתיב מנשים באהל למאי דכתיב בשלמה ויגדל כסאו מכסאך דהוי מעין. אמנם למאי דקאמר התם ופליגא דרבי יוסי בן חוני דיליף משלמה דאין אדם מתקנא מבנו ומאי דכתיב מכסאך היינו יותר. א"כ גם מנשים באהל יש מקום לפרש יותר ולכאורה צריד למודע"י]. אבל יתבאר עפ"י דרכנו והוא דנראה דהא והא איתא. הן אמת דאי לא אצטריכא ליה שעתא למעבד עבירה לשמה אז אם עשה עבירה לשמה שקולה היא כמצוה שלא לשמה לדעת תלמודין ואיכא מ"ד דמצוה שלא לשמה עדיפא כמ"ש המפרשים ואסמכוה אמאמרי רז"ל. אבל בקושטא כאשר יהיה האופן בנדון יעל דלא סגייא ליה בלא"ה להסיר כחו ולהורגו אלא בעבירה לשמה או כעין אהרן קדוש ה' שהוכרח לעשות העגל דאי לא"ה ודאי יהרגוהו ולא היה להם תקומה כנודע מרז"ל והמפרשים אז אותה עבירה לשמה היא יותר ממצוה שלא לשמה ובהא הוא דאמר ר"נ גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה דודאי נדון אהרן הכהן ויעל בזה גדלו מאד העבירה לשמה. אלא דתלמודא משני כמצוה שלא לשמה כלומר בעלמא שאינו מוכרח מאד כנדון יעל ועשה על"ש הוי כמצוה של"ש ונמצא שתיהן מתקיימות דבמציאות יעל ודכוותיה עדיף על"ש ממצוה של"ש ובעלמא הוי כמצוה של"ש והשתא א"ש קרא דיעל דכתיב תבורך מנשים דהיינו יותר מנשים שעשו מצוה של"ש דבמציאות זה דיעל היא העולה יותר ממצוה של"ש וק"ל .

וראיתי להגאון השלם הרמ"ע במאמר אם כל חי ח"ב בסימן טו"ב שכתב דעבירה לשמה יש בה סוג כב יכול מדרכי ה' שברא המזיקין אבל מצוה שלא לשמה אין לה סוג ודוגמא בדרכיו כלל עכ"ד ואפשר שזהו שאמר רב נחמן גדולה עבירה לשמה כי כביכול היא מסוג דרכיו יתברך ופריך מדאמר רב לעולם יעסוק אדם וכו' אדם דייקא דלאדם יותר היא מצוה שלא לשמה ואיך קאמר רב נחמן דמיירי לדידן גדולה עבירה לשמה ומשני

אימא כמצוה שלא לשמה דבערך אדם היא כמצוה שלא לשמה ותכלית המבוקש הוי להגיד לאדם. ומ"מ מאי דנקט רב נחמן גדולה עבירה לשמה הוא מטעם האמור ודוק ועמ"ש בספר הקטן דברים אחדים דף כ"א ע"ב ע"ש:

דף כד.

רבנן היא דאי ס"ד ר' יהודה וכו' סוגיא זו נעלמה ממרן הכ"מ פ"י דשגגות שכתב דליכא מאן דפליג על רבי יהודה. ועוד אשתמיט מיניה בריתא דספרי פ' נשא דתניא התם שהוא מחלקת ועוד הארכתי במקומו בס"ד וכבר בקונטריס זה רמזתי בזה בכמה מקומות:

דף כט.

איש חייב לחנך את בנו במצות ואין אשה וכו' עמ"ש מהר"ם בתשובות הקצרות סי' ק"ק והרב תרומת הדשן סי' צ"ד ועמ"ש בספרי הקטן ברכי יוסף א"ח סי' שמ"ג ושם הבאתי דברי האחרונים על זה. ושוב בא לידי ס' תוספת שבת וחזרתי וכתבתי קצת בס' הקטן מחזיק ברכה שם בא"ח סי' שמ"ג בס"ד ע"ש ודוק:

דף לז:

משום דהו"ל נזיר וחטאת ב' כתובים וכו' עיין מ"ש גדול הדור הרב מהר"י בר דוד בספר הבהיר דברי אמת דף נ"ו בקונטריסים ומ"ש אני הדל בספרי הקטן דברים אחדים דף קל"ג בס"ד:

דף מא.

ראשו מה ת"ל וכו' וכל הסוגיא עמ"ש הריטב"א בחידושי מכות דשקיל וטרי בהאי סוגיא ואני השפל כתבתי על דבריו ודברי הרב ארח מישור מ"ש לעיל דף מ' בס' הקטן מתשובותי חיים שאל ע"ש באורך:

דף מה:

היה מבשל את השלמים או שולקן ודברי המפרשים עמ"ש בס' הקטן מחזיק ברכה י"ד סי' ב"ן ע"ש באורך: פרק ז' כהן גדול

דף נד.

תוס' ד"ה או בקבר. עיין מ"ש אני הדל על דיבור זה בספרי הקטן שער יוסף דף צ"ב עש"ב:

דף נו:

ש"מ כל שמעתתא דמתאמרא בי תלתא קמאי ובתראי אמרי' מציעאי לא אמרינן וכו' כבר כתבתי אני בעניי בכמה מקומות דעיקרן של דברים דמציעאי אין חיוב להזכיר אבל אם בא להזכיר מזכיר וזכור לטוב ומוכח נמי ממתני' גופה דדייק דיהושע וכלב לא קתני. ולפום מאי דיליף מינה דקמאי ובתראי לחוד אמרינן הו"ל למימר אמר נחום הלבלר כך מקובלני מר' מיאשא שקבל הל"מ בזורע שבת ואמאי הזכיר שקבל מאבא שקבל מן הזוגות שקבלו מן הנביאים אלא שהורה דאם בא להזכיר זכור לטוב ודילג יהושע וכלב להורות שאינו חיוב אלא קמאי ובתראי. ולכן תמצא פעמים הרבה בתלמוד שמזכיר במימרא אחת אפי' חמשה כל אחד שאומר משם הקודם. וכן הוא בפירוש בירושלמי פ"ק דשבת אם אתה יכול לשלשל השמועה עד משה רבינו שלשלה ואם לאו תפוס ראשון ואחרון [כצ"ל]:

דף נז.

דיקא נמי דקתני ואינו יודע הרב בכור שור דף קי"ז הקשה ממ"ש בקדושין דף נ"א ועיין מה שכתבתי אנכי איש צעיר בספרי הקטן ראש דוד פ' בשלח דף ג"ן ע"ב בס"ד ושם הבאתי מ"ש בחידושי קדושין לאחד מהראשונים על זה. ועתה מקרוב נדפסה שיטה מקובצת למכילתין ובשם תוספות חיצוניות מקשה ורמי התרי סוגיי כקושית הרב בכור שור וכמו שהק' בחידושי קדושין הנז' ומשני דאינו יודע משמע תרוייהו וכו' ע"ש והיינו כמ"ש תוס' דידן ביבמות דף כ"ג. אכן בחי' קדושין הנז' מפרש יותר ודוק הטב:

דף נט:

מה יעביד ליה ר' יהושע לדקיה כי היכי דלא ליסרו. בשיטה מקובצת משם רבינו עזריאל כתב גירסא ופירוש שהוא ח"ו זלזל לר' יהושע ע"ש ואינו נראה דרב נחמן כה ידבר על ר' יהושע מגדולי התנאים ואשכחן בתנאי דאם אחד היה אומר איזה דבור שאינו דרך כבוד על תנא הקודם הושחרו שיניו מפני התעניות וקשה הדבר לחדש גירסא ולפרש פירוש שהוא זלזול לרבי יהושע ח"ו:

דף סב.

איש כי יפליא בערכין למה לי וכו' בסוגיא זו ודברי רש"י ותוס' כתבתי בעניותי קצת בהגהותי להרמב"ם פ"א דערכין ועמ"ש מהר"ם מרוטנבורק הביאו הרא"ש בתשובותיו כלל ל"ה סי' ד' ע"ש:

דף סה.

אמר רב יהודה אמר קרא ונשאתני ממצרים טול עמי וכו' ופירש"י ממצרים מעפר מצרים טול עמי. מקשים דהרי יעקב אע"ה לא נקבר כלל במצרים אלא חנטוהו והוליכוהו תכף לחברון ושמעתי משם הרב החסיד כמהר"ר אברהם גרשון אשכנזי שפירש דהכי קאמר קרא אל נא תקברני במצרים כלומר לא עכשיו תקברני במצרים לפי שעה ואח"ך תוציאני ותוליכני ושכבתי וכו' שאם אתה עושה כן אתה מוכרח ונשאתני ממצרים שתטול מעפר מצרים כמו שהוא הדין נוטלו ואת תבוסתו וצריך שתקבור עפר ארץ טמאה עמי לכן אנכי מצוך אל נא תקברני במצרים כלל כדי שלא תצטרך לקחת מעפרה לתבוסה עכ"ד. שוב ראיתי שהרב תי"ט העיר בזה וכתב משם הרמב"ם שהוא אסמכתא:

דף סו.

א"ל רב לחייא בריה חטוף ובריך וכו' צריך לדעת מה שייכות יש לזה עם משנתנו נזיר היה שמואל וכו' ושמעתי דמדאמר חטוף ובריך מוכרח דבעל הבית בוצע ואורח מברך דאם הבוצע מברך מה הלשון אומרת חטוף ובריך. וזו הסברא יש ללמוד משמואל דהוא היה מברך הזבח וילפי ברכה ראשונה בברכות דף מ"ח מהכא ושמואל היה נזיר ומוכרח שהאורח מברך ואמטו להכי מייתי הש"ס על משנה זו הא דחטוף ובריך עכ"ד ולי ההדיוט אפשר לומר בסגנון זה כי הנה אין ללמוד משמואל דבעה"ב בוצע ואורח מברך בעלמא דשאני שמואל שהי' נזיר ולא אפשר לברך על היין ומשו"ה אתא רב ואמר חטוף ובריך כלומר לא יעלה על לבך דבעה"ב מברך ג"כ ושאני שמואל שהיה נזיר לא היא אלא חטוף ובריך דאפי' אם שמואל לא היה נזיר הוא היה הבוצע ואחר היה מברך להודות לה' על שהנחילנו ארץ טובה ברית ותורת **חיים**: